

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การแปลวรรณกรรมจากต่างชาติเป็นที่นิยมทำกันอย่างแพร่หลายในทุกประเทศ ถือเป็น การถ่ายทอดความรู้ ความคิด แง่ชีวิตระหว่างชนชาติประการหนึ่ง สำหรับประเทศไทยมีการรับ วรรณกรรมต่างชาติเข้ามาช้านานแล้ว แต่แรกนำมาคัดแปลง แต่งเติม ตัดทอน มิใช่การแปลโดยตรง วรรณกรรมที่อาจถือเป็นการแปลโดยตรงเรื่องแรกได้แก่ เรื่องราชาธิราช โดยเจ้าพระยาพระคลัง (หน) แต่เรื่องที่เป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางที่สุดเรื่องแรกคือ สามก๊ก ซึ่งเจ้าพระยาพระคลัง (หน) แปลจาก พงศาวดารจีน จบจนถึงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 พระบรมวงศานุวงศ์ และเจ้านายที่ไปศึกษาในยุโรป ได้กลับมาพร้อมแนวความคิดใหม่มาเผยแพร่อย่างมาก โดยเฉพาะมีการแปลวรรณกรรมตะวันตก มาสู่วงการวรรณกรรมไทยอย่างจริงจัง นับแต่ “แม่วัน” แปลเรื่อง “ความพยายาม” เป็นต้นมา การแปลวรรณกรรมจากตะวันตกเป็นภาษาไทยเริ่มได้รับความนิยมมากขึ้นเป็นลำดับ

(ประทีป เหมือนนิล, 2519, หน้า 185-186)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว งานแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย แพร่หลายและก้าวหน้ามาก ผู้ทำงานแปลมีหลายด้านด้วยกันอาทิเช่น ผู้แปลข่าวสาร บทความ นิทาน เรื่องสั้น นวนิยาย และบทละคร เป็นต้น ประกอบกับกิจการการพิมพ์เจริญก้าวหน้าขึ้น ผู้คนมีการศึกษาเพิ่มขึ้น ความสนใจในการอ่านหนังสือมีมาก จำนวนหนังสือพิมพ์ และนิตยสาร ที่รองรับงานแปลมีมากถึง 729 ฉบับด้วยกัน นับจากนั้นมา พ.ศ. 2468 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงสมัยปัจจุบัน การแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยขยายขอบเขตออกไป อย่างกว้างขวางเพราะความเจริญด้านคมนาคมและการสื่อสารเพิ่มมากขึ้น และสำหรับผู้คนจำนวนมากแล้วนั้นการแปลมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในฐานะเป็นเครื่องมือในการรับรู้เรื่องวัฒนธรรม ความคิด การดำเนินชีวิต และความเป็นอยู่ที่แตกต่างของอีกสังคมวัฒนธรรมหนึ่ง

(เชวง จันทรเขตต์, 2528, หน้า 10-11)

เมื่อพิจารณาวรรณกรรมประเภทนวนิยายแล้ว ถือว่าเป็นงานรูปแบบหนึ่งที่สามารถ สะท้อนวัฒนธรรมความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนความรู้สึนึกคิดของคนในสังคม อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านด้วย แต่เนื่องจากผู้อ่านจำนวนหนึ่งไม่รู้ภาษาอังกฤษ อาจไม่สามารถอ่านนวนิยายภาษาต้นฉบับได้ ด้วยเหตุนี้การแปลนวนิยายจึงมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้ผู้อ่าน สามารถรับสารแง่คิดต่าง ๆ และความบันเทิงที่เหมือนหรือใกล้เคียงกับผู้อ่านที่เข้าใจภาษาต้นฉบับได้

ปัจจุบันนี้ผู้อ่านให้ความสนใจนวนิยายแปลมากเป็นพิเศษ เป็นหนังสือที่ขายดีและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในนิตยสารสตรีร้อยละ 95 ตีพิมพ์งานแปลเป็นประจำ (อรสา ถาวรเลิศรัตน์, 2530, หน้า 1) เราจะเห็นว่าในประเทศไทยมีผู้ผลิตงานแปล ผู้อ่านงานแปล และผู้วิจารณ์งานแปลวรรณกรรมอยู่ไม่น้อย ซึ่งผู้แปลจะต้องเข้าใจความหมาย และกระบวนการทำงานอย่างลึกซึ้งด้วย วินิตา คิถิยนต์ อ้างถึง ดร.วิทย์ ศิริศรียานนท์ ไว้ในวรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ว่า “การแปลไม่ใช่การถอดคำ หากเป็นการจับใจความในภาษาหนึ่ง แล้วถอดออกเป็นภาษาหนึ่งให้ได้ใจความ กินความเท่ากัน อีกอย่างหนึ่งคือ ต้องให้ได้ความเท่ากัน” (วินิตา คิถิยนต์, 2531, หน้า 22) การที่จะถ่ายทอดความคิดจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งให้ได้เหมาะสมคตินั้น ผู้แปลที่ดีจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะแปล มีความรู้ทั้งภาษาต้นฉบับ และภาษาเป้าหมาย กล่าวคือต้องเรียนรู้ทั้งภาษาที่จะแปลและภาษาเป้าหมายได้เป็นอย่างดี ทั้งในด้านโครงสร้างทางภาษา ไวยากรณ์ ศัพท์ และสำนวนต่าง ๆ ทั้งยังต้องมีความรู้รอบตัวไม่ว่าจะเป็นด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ปัจจุบัน ฯลฯ และเมื่อพิจารณาผลงานที่ออกมาแล้ว ควรจะมีลักษณะที่ดีดังนี้ ใช้ภาษาที่ชัดเจนกระชับความ รูปประโยคสั้น ๆ แต่แสดงความคิดเห็นได้แจ่มแจ้ง มีการใช้โวหารเปรียบเทียบที่เหมาะสมในแต่ละภาษา และการรักษาลีลาการเขียนของผู้แต่งไว้ (หอมหวล ชื่นจิตร, มปป)

การแปลนวนิยายจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยให้ได้ดี และประทับใจผู้อ่านนั้น มีสิ่งที่ควรคำนึงถึงอย่างมากคือ การเลือกใช้ถ้อยคำต่าง ๆ เพื่อให้งานแปลมีอรรถรสใกล้เคียงกับต้นฉบับ และเหมาะสมกับลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมไทยด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการแปลคำเรียกขานบุคคล (address terms) ในบทสนทนาถ้ามีการแปลคำเรียกขานต่าง ๆ ในบทสนทนาออกมาแล้วไม่เป็นไปตามลักษณะธรรมชาติของภาษาไทย อรรถรสที่ผู้อ่านคาดหวังจะได้ก็จะสูญเสียไปและคุณค่างานแปลก็ไม่สามารถเทียบเคียงได้กับต้นฉบับ สืบเนื่องมาจากในสังคมไทยมีการใช้คำเรียกขานจำนวนมาก ซึ่งขึ้นกับปัจจัยหลากหลายของผู้สนทนา เช่น อายุ เพศ อาชีพ ฐานะ กาลเทศะ สถานภาพ และความสัมพันธ์ของกลุ่มสนทนา ฉะนั้นผู้แปลจึงจำเป็นต้องตัดสินใจเลือกสรรถ้อยคำมาใช้แปลคำเรียกขานให้ได้เหมาะสมคตินกับเนื้อหาสาระและองค์ประกอบของการสนทนานั้นและที่สำคัญต้องเหมาะสมกับสังคมวัฒนธรรมไทย สิทธา พินิจภูวดล (2543, หน้า 180) กล่าวว่า

เนื่องจากในภาษาไทยมีคำเรียกขานจำนวนมากหลากหลาย และใช้แตกต่างกันไป ดังนั้นในการใช้คำแปลสรรพนามที่ถูกต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องคำนึงถึงอย่างมาก โดยเฉพาะบุรุษสรรพนาม (personal pronoun) สรรพนามบุรุษที่ 1 ภาษาอังกฤษใช้ I คำเดียว แต่ภาษาไทยมีหลากหลายคำตามสถานภาพทางสังคม เพศ วัย กาลเวลา ฯลฯ

สรรพนามบุรุษที่ 1 I ฉัน คำนัน ผม กระผม หนู ข้า ดูข้า อีฉัน น้อง พี่ กู อ้าว กัน

ข้าพเจ้า เกล้ากระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้า อาตมา ฯลฯ

สรรพนามบุรุษที่ 2 you ท่าน คุณ ได้ทำ ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เอ็ง ลื้อ

แก พี่ ลุง คุณพ่อ คุณแม่ อาจารย์ ฯลฯ

สรรพนามบุรุษที่ 3 he she it เขา เธอ ท่าน มัน พี่ ลุง คุณพ่อ คุณแม่

อาจารย์ ผู้อำนวยการ ฯลฯ

ด้วยเหตุของความหลากหลายในการใช้คำเรียกขานซึ่งต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายด้าน ทั้งบริบททางสังคมวัฒนธรรมอันแตกต่างของภาษาอังกฤษกับภาษาไทย ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญและให้ความสนใจศึกษาการแปลคำเรียกขานอันเป็นหมวดคำหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในนวนิยาย

ผู้วิจัยได้ตัดสินใจเลือกนวนิยายแปลเรื่องโคเอรีเล่ม 2 ของบริดเจ็ต โจนส์ โดย ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์ ซึ่งแปลจากเรื่อง Bridget Jones: The Edge of Reason ของ Helen Fielding ด้วยเห็นคุณค่า ดังนี้คือ

1. เป็นนวนิยายที่มีตัวละครหลากหลาย และมีการใช้คำเรียกขาน ที่แสดงความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ในการศึกษางานแปลของนักแปลดังกล่าว
2. เป็นหนังสือร่วมสมัยที่สะท้อนรูปแบบการดำเนินชีวิตหนุ่มสาวสมัยใหม่ ผู้หลงใหลวัฒนธรรมการอ่านหนังสือคู่มือการปฏิบัติตนด้านความรัก คู่ครอง และเพศตรงข้าม ซึ่งถือเป็นการสะท้อนค่านิยม และรูปแบบการใช้ชีวิตที่น่าสนใจในปัจจุบันรูปแบบหนึ่ง
3. เป็นนวนิยายที่ประพันธ์โดยนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียง ซึ่งนวนิยายอันเป็นภาคแรกของนวนิยายเรื่องนี้ได้รับความนิยมมากมีการพิมพ์ซ้ำถึง 10 ครั้ง และได้รับการสร้างเป็นภาพยนตร์ ในขณะที่ฉบับอื่นเป็นภาคต่อได้รับความนิยมและพิมพ์ซ้ำเป็นครั้งที่ 5 และกำลังได้รับการสร้างเป็นภาพยนตร์เช่นเดียวกัน

จะเห็นว่าการศึกษาวิเคราะห์การแปลคำเรียกขานในนวนิยายแปลบนพื้นฐานของกรอบทางสังคมวัฒนธรรมเรื่องนี้ จะช่วยเสริมสร้างแนวทางการเลือกใช้คำเรียกขานในภาษาไทยที่เหมาะสมให้กับผู้แปล และผู้วิจัยงานแปลนวนิยายเพื่อที่จะสามารถสร้างสรรค์และพัฒนาคุณภาพงานแปลมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการแปลนวนิยายนั้นเป็นเรื่องของการเรียนรู้หลักการด้านการแปลและใช้ศิลปะทางด้านภาษาเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นทักษะที่ต้องอาศัยการฝึกฝน ผู้แปลที่ทำงานด้วยความพากเพียร ใช้ความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ รวมเข้ากับความสามารถเฉพาะตัว คงจะเป็นนักแปลที่ผลิตงานแปลที่ดีได้ยิ่งขึ้น เมื่อสามารถผสานสิ่งเหล่านี้ได้อย่างชาญฉลาด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ประเภทของคำเรียกขานทั้งหมดที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง Bridget Jones: The Edge of Reason ซึ่งแปลโดย อุทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์
2. เพื่อศึกษาบริบททางสังคมวัฒนธรรมไทยที่เป็นตัวกำหนดในการเลือกใช้คำเรียกขานในการแปล
3. เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำเรียกขานในนวนิยายเรื่อง Bridget Jones: The Edge of Reason ซึ่งแปลโดย อุทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์

คำถามของการวิจัย

1. คำเรียกขานในนวนิยายต้นฉบับเมื่อเปรียบเทียบกับฉบับแปลเป็นภาษาไทยที่ปรากฏแบ่งเป็นกี่ประเภท และมีอะไรบ้าง
2. ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมใดบ้างที่เป็นตัวกำหนดในการเลือกใช้คำเรียกขานในการแปล
3. กลวิธีการแปลชนิดใดที่ใช้ในการแปลคำเรียกขานประเภทต่างๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ทำให้ทราบถึงรูปแบบของคำเรียกขาน และกลวิธีการแปลที่ผู้แปลเลือกใช้ในการแปลคำเรียกขาน อันจะนำไปสู่แนวทางในการเลือกใช้คำเรียกขานที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง และบริบททางสังคม วัฒนธรรมไทยแก่ผู้แปลงานนวนิยาย

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาวิเคราะห์การแปลคำเรียกขานในนวนิยายบนพื้นฐานของกรอบทางสังคม วัฒนธรรมในวิทยานิพนธ์นี้ จะศึกษาจาก ต้นฉบับภาษาอังกฤษ เรื่อง Bridget Jones: The Edge of Reason ของ Helen Fielding ปี ค.ศ. 1999 โดยสำนักพิมพ์ Picador จำนวน 422 หน้า และฉบับแปลภาษาไทยเรื่องไดอารี่ เล่ม 2 ของบริดเจ็ต โจนส์ โดยอุทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์ พิมพ์ครั้งที่ 5 มีนาคม 2545 โดยสำนักพิมพ์อิมเมจ จำนวน 375 หน้า
2. ศึกษาวิเคราะห์เฉพาะคำเรียกขานบุรุษที่ 1 ผู้พูด และคำเรียกขานบุรุษที่ 2 ผู้ฟัง ที่ปรากฏเฉพาะในบทสนทนาตามต้นฉบับภาษาอังกฤษเท่านั้น โดยศึกษาวิเคราะห์เฉพาะคำเรียกขานคำสรรพนามบุรุษที่ 1 ผู้พูด I/me และคำเรียกขานคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ผู้ฟัง you เท่านั้น ไม่รวมถึงคำสรรพนามบุรุษที่ 3 her him หรือ them เนื่องจากเป็นคำอ้างอิงถึงบุคคลที่ 3 ไม่ใช่ผู้พูดและผู้ฟังในการสนทนา

นิยามคำศัพท์เฉพาะ

1. การวิเคราะห์ หมายถึง การพิจารณาแยกแยะกลวิธีการแปลคำเรียกขานประเภทต่าง ๆ ด้วยกลวิธี 4 ลักษณะ คือ แปลตรง ปรับคำแปล รวมคำแปล และละไม่แปลโดยใช้กับคำเรียกขานประเภทต่าง ๆ ในลักษณะมากเท่าไรและอย่างไร โดยพิจารณาตามกรอบทางสังคมวัฒนธรรมที่กำหนดในการศึกษา 4 ด้าน คือ เพศ วัย ระดับสัมพันธภาพ และโอกาสสถานการณ์

2. Bridget Jones: The Edge of Reason หมายถึง นวนิยายต้นฉบับที่เขียนโดย Helen Fielding

3. ไดอารี่เล่ม 2 ของบริดเจ็ต โจนส์ หมายถึง นวนิยายฉบับแปล ซึ่งแปลโดย ฤทัยวรรณ วงศ์ศิริสวัสดิ์

4. คำเรียกขาน หมายถึง คำหรือวลีที่ผู้พูดใช้เรียกผู้ฟังโดยแสดงระดับทางสังคมของผู้ฟังตามที่ผู้พูดมอง เมื่อเปรียบเทียบกับตนเอง ก่อนที่ผู้พูดจะพูดเรื่องต่าง ๆ และคำหรือวลีที่ผู้พูดใช้เรียกตนเอง (กัลยา ดิงศภัทัย และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2531, หน้า 1) อันปรากฏอยู่ในบทสนทนาทั้งในนวนิยายต้นฉบับ และฉบับแปล

5. กรอบทางสังคมวัฒนธรรม หมายถึง ปัจจัย ข้อกำหนด หรือ แนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมที่ประกอบการเลือกใช้คำเรียกขาน อันได้แก่ เพศ วัย ระดับสัมพันธภาพ และโอกาสสถานการณ์

6. ผู้พูด หมายถึง คู่สนทนาที่เป็นผู้ส่งสารโดยการพูดข้อความถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกรู้สึกและความต้องการต่าง ๆ ของตนไปยังผู้ฟัง โดยมีการใช้คำแทนตนเอง (กัลยา ดิงศภัทัย และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2531, หน้า 17; กุสุมา รักษ์มณี, และคณะ, 2533, หน้า 153) อันปรากฏในรูปประธานและกรรมของประโยคในต้นฉบับ ได้แก่

- สรรพนามบุรุษที่ 1 ที่ใช้แทนตัวผู้พูด แปลจาก I และ me ในต้นฉบับ
- คำเรียกญาติ คือคำในระบบเครือญาติที่ผู้พูดใช้แทนตนเอง

7. ผู้ฟัง หมายถึง คู่สนทนาที่เป็นผู้ได้รับสารจากผู้พูด (กุสุมา รักษ์มณี, และคณะ, 2533, หน้า 154) โดยมีการใช้คำเรียกผู้ฟังด้วยคำต่าง ๆ เหล่านี้ ทั้งที่ปรากฏในรูปประธานและกรรมของประโยคในต้นฉบับ ได้แก่

- สรรพนามบุรุษที่ 2 ที่ใช้แทนตัวผู้ฟัง แปลจาก you ในต้นฉบับ

8. คำนามทั่วไป หมายถึง คำที่ใช้เรียกคน (วินัย ภู่วะหงษ์, 2525, หน้า 97) ได้แก่ ผู้พูดใช้คำนามทั่วไปเป็นคำเรียกขานคู่สนทนา เช่น ยายอ่อนหัด แปลจากคำนามในต้นฉบับ

9. ชื่อเฉพาะ หมายถึง ชื่อตัวบุคคล ได้แก่ ชื่อแรก ชื่อสกุล ชื่อเล่น ซึ่งผู้พูดใช้เรียกบุคคลที่สนทนาด้วย (กัลยา ดิงศภัทัย และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2531, หน้า 17) โดยแปลจากชื่อเฉพาะในต้นฉบับ เช่น บริดเจ็ท, มาร์ค และ แซซ เป็นต้น

10. บทสนทนา หมายถึง ถ้อยคำโต้ตอบกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง หรือตัวละคร ซึ่งใช้ภาษาพูดหลายระดับแตกต่างกันตามสถานภาพทางสังคมของผู้พูด รวมถึงการพูดของผู้พูด โดยมีผู้ฟังฟังอยู่แต่ไม่ได้ตอบ (ภาสกร เชื้อสว, 2541, หน้า 11; สิทธา พินิจภูวนล, 2542, หน้า 84)

11. ฉาก หมายถึง สถานที่ เวลา และสิ่งแวดล้อมที่เกิดเหตุการณ์ หรือตัวละครแสดงพฤติกรรมและการสนทนาโต้ตอบกัน

12. สถานการณ์ หมายถึง บริบทการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันที่ถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง เรื่องที่พูด และกาลเทศะ

13. หน่วยคำเรียกขาน หมายถึง หน่วยของคำเรียกขานที่ปรากฏอยู่ในบทสนทนาที่ผู้พูดกล่าวไม่ว่าคำ วลี ประโยค โดยเริ่มจากต้นข้อความสนทนาจากต้นจนจบข้อความหรือจนกระทั่งผู้ฟังกล่าวได้ตอบออกมา